

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/117/2020
Identifikačné číslo spisu: 8019200617
Dátum vydania rozhodnutia: 28.04.2021
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2021:8019200617.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Viery Nevedelovej a členiek senátu JUDr. Jany Martinčekovej a JUDr. Aleny Adamovej v právnej veci žalobcu: U. D., nar. XX.XX.XXXX, bytom P. Č.. XXX, X. Š., právne zastúpený JUDr. Ing. Marcelou Martinkovičovou, advokátkou, so sídlom Nám. Sv. Egídia č. 95, Poprad, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom Ul. 29. augusta 8 a 10, Bratislava, v konaní o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej číslo: 60437-2/2019-BA zo dňa 11.09.2019, o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Prešove č.k. 4Sa/23/2019-67 zo dňa 29. júla 2020, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť z a m i e t a .

Žalovanej náhradu trov kasačného konania n e p r i z n á v a .

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Prešove rozsudkom č.k. 4Sa/23/2019-67 z 29.07.2020 zamietol žalobu proti rozhodnutiu žalovanej č. 60437-2/2019-BA zo dňa 11.09.2019 (ďalej len „preskúmané rozhodnutie“). Preskúmaným rozhodnutím žalovaná potvrdila rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Poprad č. 200-012015-CA04/2019 z 10.07.2019, ktorým prvostupňový správny orgán konštatoval, že žalobca má nárok na materské od 4. júna 2019 do 5. júna 2019 vo výške 46,72515000 € za deň. V období od 6. júna 2019 mu nárok na materské zanikol. Nárok na materské opätovne vznikne odo dňa, kedy opätovne začne dieťaťu poskytovať starostlivosť prevzatú od matky dieťaťa. Žalovaná v preskúmanom rozhodnutí konštatovala, že otec dieťaťa, vykonávajúci naďalej pracovnú činnosť na plný pracovný úväzok, nie je považovaný za iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, a z tohto dôvodu žalobca nesplnil podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti a následného poskytovania starostlivosti tomuto dieťaťu (viď. § 49 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“).

2. Z administratívneho spisu vyplýva skutočnosť, že žalobca si uplatnil nárok na materské ako iný poistenec z dôvodu prevzatia dieťaťa do starostlivosti dňa 4. júna 2019 z poistného vzťahu podľa zákona o sociálnom poistení dobrovoľne nemocensky poistenej osoby. Z predloženého čestného vyhlásenia

rodičov dieťaťa vyplýva, že po dohode s manželkou žalobca preberá do starostlivosti od 4. júna 2019 ich spoločné dieťa. Žalobcovi dobrovoľné nemocenské poistenie vzniklo dňa 4. septembra 2018. V rámci konania vo veci nároku na materské bolo zistené, že sociálne zabezpečenie žalobcu vykonáva Krajské riaditeľstvo Hasičského a záchranného zboru v Prešove. Podľa vyjadrenia OR HaZZ v Poprade zo dňa 02.07.2019 žalobca nečerpá materskú dovolenku a pracovný čas má nerovnomerne rozvrhnutý v pracovných zmenách, t.j. 24 hodín pracuje v zmene a potom má 48 hodín voľno. Z týchto skutočností vyplýva, že žalobca ako príslušník OR HaZZ v Poprade rodičovskú dovolenku nečerpá a neboli mu upravované pracovné podmienky. Aj po prevzatí dieťaťa do starostlivosti pokračoval vo výkone práce v plnom služobnom pomere, v nezmenených pracovných podmienkach. Sám žalobca uviedol, že dieťaťu poskytuje starostlivosť matka dieťaťa, ktorá sa nevrátila do pracovného procesu, a stará matka, ktorá na ten účel skončila pracovný pomer a nastúpila na starobný dôchodok.

3. Proti preskúmanému rozhodnutiu žalovanej podal žalobca žalobu, v ktorej namietal, že pojem starostlivosť o dieťa je definovaný v zákone o rodičovskom príspevku. Podľa jeho názoru riadnu starostlivosť je možné poskytovať dieťaťu pomocou inej plnoletej fyzickej osoby, ba dokonca právnickej osoby. Z uvedeného teda neplynie nevyhnutná povinnosť zanechania pracovnej činnosti za účelom zabezpečovanie starostlivosti o dieťa osobne.

4. Krajský súd vo svojom rozsudku uviedol, že materské a rodičovský príspevok sú úplne rozdielne dávky, čo do charakteru, účelu, na ktorý sú poskytované, podmienok ich poskytovania, ich právnej úpravy, oprávnených subjektov, ako aj subjektu, ktorý tieto dávky vypláca. Materské je sociálnou dávkou poskytovanou Sociálnou poisťovňou z nemocenského poistenia a je kompenzáciou straty príjmu, ktorá vznikla priamo poisťencovi uplatňujúcemu si nárok na materské v dôsledku tehotenstva, materstva, resp. z dôvodu, že prevzal dieťa do svojej starostlivosti a o toto dieťa sa následne skutočne stará. Rodičovský príspevok je štátnou dávkou, ktorého podmienky upravuje zákon č. 571/2009 Z.z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 571/2009 Z.z.“) a ako je uvedené v jeho § 1 ods. 2, štát ním prispieva oprávnenej osobe na zabezpečenie riadnej starostlivosti o dieťa. Materské má svoju konkrétnu právnu úpravu - zákon o sociálnom poistení. Vzhľadom na tieto skutočnosti nie je daný právny základ pre analogické použitie ustanovení zákona č. 571/2009 Z.z. na materské. Ustanovenie § 51 zákona o sociálnom poistení s ukončením, resp. prerušením starostlivosti o dieťa z akýchkoľvek iných, než zdravotných dôvodov, spája zánik nároku na materské už dňom skončenia starostlivosti o dieťa. Z uvedeného jasne vyplýva požiadavka zákonodarcu, aby sa materské poskytovalo osobe, ktorá sa o dieťa skutočne stará. Podľa krajského súdu výkon inej zárobkovej činnosti v zásade nie je prekážkou vzniku nároku na materské inému poisťencovi pokiaľ sú pracovné podmienky na výkon práce nastavené tak, aby za ich plnenia bolo možné poskytnúť dieťaťu adekvátnu starostlivosť.

5. Krajský súd uviedol, že podľa § 49 ods. 2 písm. d/ zákona o sociálnom poistení je potrebné uzatvorenie dohody rodičov dieťaťa o jeho prevzatí otcom dieťaťa, avšak nemožno akceptovať len formálne prevzatie dieťaťa do starostlivosti. Účelom materského poskytovaného z nemocenského poistenia je kompenzovanie straty príjmu zo zárobkovej činnosti, ku ktorej dochádza v dôsledku rôznych životných situácií, napríklad materstva, ale aj prevzatie dieťaťa do starostlivosti v prípade iného poisťenca. Zákonodarca predpokladá stratu príjmu v súvislosti s prevzatím dieťaťa do starostlivosti. Podľa názoru krajského súdu zmyslu a účelu zákona o sociálnom poistení sa plne vymyká, aby bola poskytovaná nemocenská dávka, ktorá má nahrádzať mzdu alebo plat počas materskej dovolenky (resp. rodičovskej dovolenky), aby sa takáto dávka vyplácala otcovi dieťaťa, ktorý deklaruje prevzatie dieťaťa do starostlivosti, ale naďalej pracuje u zamestnávateľa v rovnakom pracovnom čase za rovnako dohodnutú odmenu. Z administratívneho spisu krajský súd zistil, že v danom prípade nedošlo k zmene životnej situácie, čo predpokladá zákon o sociálnom poistení pre kompenzovanie zníženého príjmu. Žalobca nemá stratu príjmu zo zárobkovej činnosti, preto nedochádza k naplneniu kompenzačného účelu nemocenského poistenia.

6. Proti rozhodnutiu krajského súdu podal žalobca (sťažovateľ) kasačnú sťažnosť, pretože má za to, že krajský súd rozhodol na základe nesprávneho právneho posúdenia veci a odklonil sa od ustálenej

rozhodovacej praxe všeobecných súdov.

7. Žalobca zastáva názor, že krajský súd nesprávne aplikoval zákon o sociálnom poistení, keď konštatoval, že žalobca nespĺnil podmienky na priznanie nároku na materské. Uviedol, že aj v čase priznania nároku na materské bol v pracovnom pomere s rovnakým zamestnávateľom, ako v čase, za ktoré mu žalovaná nepriznala nárok na materské. Žalobca má za to, že ak splnil zákonné podmienky nároku na materské za 2 dni, kedy nepracoval, avšak nie z dôvodu ukončenia pracovného pomeru, tak splnil podmienky nároku na materské a mal mu byť tento nárok priznaný v celom rozsahu. Žalobca zastáva názor, že pokiaľ ide o žalovanou tvrdenú povinnosť ukončenia pracovného pomeru, takáto podmienka nemá oporu v zákone o sociálnom poistení, pretože absencia príjmu nie je podmienkou priznania nároku na materské. Ak by podmienka prerušenia pracovnej činnosti mala byť jednou z podmienok pre vznik nároku na materské, bola by uvedená v zákone. Podľa názoru žalobcu ustanovenie § 48 zákona o sociálnom poistení, upravujúce podmienky nároku na materské matky, taktiež nevyžaduje osobnú starostlivosť. Sťažovateľ má za to, že žalovaná nerozlišovala pri posudzovaní nároku účel materského pri priznaní matke a inej osobe. Účel pri poskytovaní materského matke je iný ako pri inej osobe, nakoľko matka musí opustiť prácu za účelom pôrodu dieťaťa, avšak iná osoba môže popri starostlivosti o dieťa vykonávať aj pracovnú činnosť. Žalobca nesúhlasí s názorom žalovanej, v zmysle ktorého matka počas poberania materského môže vykonávať zárobkovú činnosť bez vplyvu na nárok na materské a starostlivosť, avšak otec nemôže vykonávať zárobkovú činnosť bez straty nároku na materské. Sťažovateľ nesúhlasí ani s tým názorom krajského súdu, na základe ktorého materské a rodičovský príspevok sú úplne rozdielne dávky a práve preto pre účely priznania nároku na materské je nutné pojem starostlivosť o dieťa vykladať rovnako ako je to uvedené v zákone o rodičovskom príspevku. Na záver svojej kasačnej sťažnosti žalobca uviedol, že krajský súd sa odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe všeobecných súdov, čím porušil princíp legitímneho očakávania. Na základe horeuvedených skutočností žalobca navrhuje, aby kasačný súd zrušil rozsudok krajského súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie, eventuálne rozsudok krajského súdu zmenil tak, že rozhodnutie žalovanej a prvostupňové rozhodnutie správneho orgánu zrušuje a vec vracia žalovanej na ďalšie konanie.

8. Vo vyjadrení ku kasačnej sťažnosti žalovaná uviedla, že v plnej miere súhlasí s názorom krajského súdu. Podľa žalovanej § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení uvádza, že nárok na materské má iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o to dieťa stará. Žalovaná konštatuje, že zákonodarca mal na mysli osobnú starostlivosť o dieťa a súhlasí s názorom krajského súdu, na základe ktorého uzavretie dohody rodičov a prevzatie dieťaťa do starostlivosti iného poistenca musí byť vyhodnotené individuálne. Účel nemocenského poistenia je vyjadrený v § 2 písm. a) zákona o sociálnom poistení, podľa ktorého zákonodarca predpokladá stratu príjmu v súvislosti s prevzatím dieťaťa do starostlivosti. Keďže žalobca uviedol, že dieťaťu poskytuje starostlivosť matka, resp. stará matka dieťaťa, došlo k aplikácii § 51 ods. 2 zákona o sociálnom poistení. Na základe vyššie uvedené skutočnosti žalovaná navrhuje, aby najvyšší súd kasačnú sťažnosť sťažovateľa zamietol.

9. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd (§ 438 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) preskúmal napadnutý rozsudok správneho súdu ako i konanie, ktoré mu predchádzalo bez nariadenia pojednávania (§ 450 SSP), pričom zistil, že kasačnej sťažnosti nie je možné priznať úspech, a preto ju podľa § 461 SSP zamietol z nasledovných dôvodov:

10. Podľa čl. 1 ods. 1 veta prvá Ústavy Slovenskej republiky (ďalej „ústava“) Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

11. Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

12. Podľa čl. 152 ods. 4 ústavy výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.

13. Podľa § 2 písm. a/ zákona o sociálnom poistení v znení účinnom ku dňu právoplatnosti

preskúmaného rozhodnutia (18.09.2019) sociálne poistenie podľa tohto zákona je nemocenské poistenie ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

14. Podľa § 13 ods. 1 písm. d/ cit. zákona nemocenského poistenia sa za podmienok ustanovených týmto zákonom poskytujú nemocenské dávky, a to materské.

15. Podľa § 31 ods. 1 cit. zákona povinne nemocensky poistená samostatne zárobkovo činná osoba a dobrovoľne nemocensky poistená osoba majú nárok na nemocenskú dávku, ak tento zákon neustanovuje inak, ak

a) splnili podmienky ustanovené na vznik nároku na nemocenskú dávku počas trvania nemocenského poistenia a

b) zaplatili poistné na nemocenské poistenie najneskôr v posledný deň kalendárneho mesiaca, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie nemocenskej dávky, za obdobie od prvého vzniku nemocenského poistenia povinne nemocensky poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby a dobrovoľne nemocensky poistenej osoby do konca kalendárneho mesiaca predchádzajúceho kalendárnemu mesiacu, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie nemocenskej dávky, najviac za obdobie posledných päť rokov predchádzajúcich kalendárnemu mesiacu, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie nemocenskej dávky; podmienka zaplataenia poistného na nemocenské poistenie sa považuje za splnenú, ak suma dlžného poistného na nemocenské poistenie je v úhrne nižšia ako 5 eur.

16. Podľa § 49 ods. 1 cit. zákona iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará, má nárok na materské odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti v období 28 týždňov od vzniku nároku na materské. Osamelý iný poistenec, ktorý sa stará o dieťa prevzaté do svojej starostlivosti, má nárok na materské v období 31 týždňov od vzniku nároku na materské a iný poistenec, ktorý prevzal do starostlivosti dve alebo viac detí a aspoň o dve z nich sa stará, má nárok na materské 37 týždňov od vzniku nároku na materské. Iný poistenec má nárok na materské najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa, ak v posledných dvoch rokoch pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti bol nemocensky poistený najmenej 270 dní.

17. Podľa § 49 ods. 2 písm. d/ cit. zákona iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, je otec dieťaťa po dohode s matkou dieťaťa, najskôr po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu, a matka nepoberá materské na to isté dieťa alebo rodičovský príspevok.

18. Podľa § 51 ods. 2 cit. zákona ak sa poistenec prestal starať o dieťa z iného dôvodu, ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, nárok na materské zaniká dňom skončenia jeho starostlivosti o dieťa a opätovne vzniká odo dňa pokračovania v starostlivosti o toto dieťa. Obdobie, počas ktorého sa poistenec prestal starať o dieťa z iných dôvodov, sa započítava do celkového obdobia trvania nároku na materské.

19. Z administratívneho spisu vyplýva, že sťažovateľ podal žiadosť o materské dňa 04.06.2019, s rovnakým dátumom prevzatia dieťaťa do starostlivosti. K žiadosti pripojil rodný list mal. X. D., nar. XX.XX.XXXX, ďalej čestné vyhlásenie D. D., matky dieťaťa, že ku dňu zverenia dieťaťa do starostlivosti nepoberá rodičovský príspevok, čestné vyhlásenie U. D., že je sociálne zabezpečený na základe zákona č. 328/2002 Z.z., ktoré sociálne zabezpečenie vykonáva Krajské riaditeľstvo HaZZ Prešov. Otec dieťaťa si materské uplatnil z dobrovoľného nemocenského poistenia, ktoré mu podľa zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení vzniklo dňa 04.09.2018, s výmeriavacím základom 1 901,- €. Výmeriavací základ dobrovoľného nemocenského poistenia bol sťažovateľom zmenený dňa 13.03.2019 na základe zmeny registračného listu na 477,- €. Z administratívneho spisu ďalej vyplýva, že prvostupňový správny orgán vyžiadala od zamestnávateľa sťažovateľa správu, či sťažovateľ čerpá od 04.06.2019 rodičovskú dovolenku, resp. či má upravený pracovný čas tak, aby mohol reálne poskytovať starostlivosť dieťaťu. Z odpovede Okresného riaditeľstva hasičského a záchranného zboru v Poprade (ďalej aj OR HaZZ) zo dňa 02.07.2019 vyplýva, že sťažovateľ je príslušníkom OR HaZZ v Poprade, nečerpá materskú dovolenku a pracovný čas má nerovnomerne rozvrhnutý v pracovných zmenách, t. j. 24 hodín pracuje v zmene a následne má 48 hodín voľno. Zároveň predložil evidenciu

dochádzky za mesiac jún 2019, z ktorej vyplýva, že v dňoch 04.06.2019 a 05.06.2019 mal sťažovateľ voľno. Pracovnú zmenu začal 06.06.2019 o 07,00 hod. Predchádzajúcu pracovnú zmenu mal dňa 03.06.2019, ktorá začala taktiež o 07,00 hod. Z plánov služieb tiež vyplýva, že sťažovateľ je zamestnaný vo funkcii technik - strojník, inšpektor.

20. Medzi účastníkmi konania nie je sporná skutková okolnosť, že sťažovateľ bol aj po prevzatí maloletého X. D. do jeho starostlivosti dňa 04.06.2019 zamestnaný ako technik - strojník, inšpektor na OR HaZZ Poprad a nečerpal rodičovskú dovolenku. Čo sa týka jeho pracovného času, nedošlo k jeho úprave oproti obdobiu pred 04.06.2019. Rovnako ako pred prevzatím dieťaťa do osobnej starostlivosti, aj potom mal nerovnomerne rozvrhnutý pracovný čas v pracovných zmenách: 24 hodín výkon práce a 48 hodín voľno. Podľa tvrdenia sťažovateľa v prílohe k žiadosti o materské zo dňa 01.07.2019, starostlivosť o maloleté dieťa počas jeho pracovných zmien bola plánovaná jeho manželkou a jeho rodičmi, s ktorými zdieľajú spoločnú domácnosť. V replike voči vyjadreniu žalovaného v súdnom konaní uviedol, že o dieťa bolo riadne postarané ním a starou matkou dieťaťa, P. D..

21. Materské je nemocenskou dávkou, ktorá sa za podmienok ustanovených zákonom o sociálnom poistení poskytuje z nemocenského poistenia, pričom ide o opakujúcu sa peňažnú dávku, ktorá nahrádza mzdu alebo plat počas materskej dovolenky, resp. rodičovskej dovolenky v prípade otca dieťaťa. Nemocenská dávka plní účel hmotného zabezpečenia v dôsledku materstva, resp. u iného poistenca v dôsledku prevzatia dieťaťa do starostlivosti, a to v prípade straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti z tohto dôvodu (§ 2 písm. a/ citovaného zákona). Účelom materského je teda preklenúť časové obdobie, kedy v dôsledku materstva alebo prevzatia dieťaťa do starostlivosti poistenci nemôžu pracovať vôbec alebo len obmedzene, čo viedlo k strate alebo zníženiu príjmu zo zárobkovej činnosti.

22. V danom prípade zostala spornou otázka, či žalobca splnil podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti v zmysle ustanovenia § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ktorá je predpokladom pre priznanie materského z nemocenského poistenia.

23. Ohľadom právneho posúdenia sťažovateľ uvádza, že nesúhlasí s interpretáciou podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti, ktorá je podľa neho splnená aj v prípade, ak sa o dieťa stará iná fyzická osoba. Kasačný súd s touto interpretáciou sťažovateľa nesúhlasí. Zmyslom materskej dávky je kompenzácia za stratu príjmu počas starostlivosti o dieťa. Predpokladom je teda skutočná starostlivosť o dieťa a zníženie príjmu ako jej dôsledok.

24. Iba formálne prevzatie dieťaťa otcom v zmysle uzatvorenej dohody rodičov, bez reálneho naplnenia jej obsahu, nezodpovedá účelu materskej dávky. Napriek tomu, že pojem starostlivosť nie je v zákone o sociálnom poistení definovaná, nemožno vychádzať z pojmu riadna starostlivosť v zmysle zákona o rodičovskom príspevku, a to z dôvodu, že rodičovský príspevok je dávka iného charakteru. Rodičovský príspevok je štátnou sociálnou dávkou upravenou v osobitnom zákone, ktorou štát prispieva všetkým rodičom v rovnakej sume bez ohľadu na výšku dosiahnutého príjmu. Naproti tomu účelom materského ako dávky nemocenského poistenia nie je zvýšiť príjem rodiny, ale kompenzovať výpadok príjmu jedného z rodičov v dôsledku starostlivosti o dieťa.

25. Skutočnosť, že zákonodarca predpokladal skutočnú starostlivosť o dieťa, vyplýva aj z ustanovenia § 51 ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení, ktorý viaže zánik nároku na materské práve na dôvod, že sa poistencem prestal starať o dieťa. Z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že osoba, ktorá sa prestala starať o dieťa z iného dôvodu ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, musí byť len poistencem, teda ten, kto poberá materské ako dávku z nemocenského poistenia, čo v konečnom dôsledku znamená, že práve táto osoba sa predtým musela o dieťa starať. V prípade, ak by sa nevyžadovala skutočná starostlivosť o dieťa poistencom a postačovala by iba formálna dohoda, zakotvenie uvedených dôvodov zániku nároku na materské by nedávalo zmysel. Kasačný súd sa preto v celom rozsahu stotožnil s právnym názorom správneho súdu, že táto osoba (v danom prípade otec) je pri výkone starostlivosti o dieťa nezastupiteľná. Kasačný súd zastáva právny názor, že ustanovenie § 51 ods. 2 zákona o sociálnom poistení priamo nadväzuje na dikciu § 49 ods. 1 a potvrdzuje právny záver, že poistencem, ktorý dieťa prevzal do

starostlivosti, sa o toto dieťa musí osobne starať.

26. Z tohto dôvodu Sociálna poisťovňa správne dospela k záveru, že v danom prípade samotným uzavretím Dohody o prevzatí dieťaťa do starostlivosti zo dňa 04.06.2019, nebola splnená podmienka starostlivosti o dieťa zo strany otca dieťaťa. Ak otec dieťaťa v konkrétnom prípade po prevzatí dieťaťa do starostlivosti riadne pracoval v hlavnom pracovnom pomere, a to v rovnakom rozsahu ako tomu bolo pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti, potom nebola splnená podmienka osobnej starostlivosti o dieťa, čoho dôsledkom by bola strata alebo zníženie jeho príjmu. Podľa názoru kasačného súdu teda dňom 04.06.2019 žalobca nesplnil podmienky na priznanie materského.

27. Pokiaľ pobočka žalovanej v prvostupňovom rozhodnutí nárok na materské sťažovateľovi priznala za prvé dva dni od uplatnenia tohto nároku, vzhľadom na to, že sťažovateľ ako účastník správneho konania voči tomuto výroku odvolanie nepodal (v odvolaní namietal len rozhodnutie o zániku nároku na materské), tento výrok nebol predmetom odvolacieho konania ani preskúmaného rozhodnutia žalovanej ako odvolacieho orgánu. Nebol napadnutý ani správnu žalobou, preto ho správny súd nepreskúmal, rovnako ako ho nepreskúmal ani kasačný súd. Z tohto dôvodu kasačný súd ako nedôvodnú vyhodnotil kasačnú námietku, že ak žalobca splnil podmienky nároku na materské za dva dni 04.06.2019 a 05.06.2019, tak splnil podmienky nároku na materské v celom rozsahu.

28. V tejto súvislosti kasačný súd uvádza, že na posúdenie faktickej osobnej starostlivosti o prevzaté dieťa je právne irelevantné to, či žalobca medzi jednotlivými zmenami má určité časové úseky, v ktorých službu nevykonáva. Jednak doby voľna medzi jednotlivými pracovnými zmenami sú poskytované za účelom zregenerovania pracovnej sily, keď jednotlivé služby trvajú nepretržite 24 hodín, a teda nie je možné, aby sa počas voľna zamestnanec osobne venoval starostlivosti o maloleté dieťa v požadovanom rozsahu a tiež nie je splnená podmienka, že v dôsledku starostlivosti o dieťa nastala sťažovateľovi strata alebo zníženie jeho príjmu. Naopak, jeho príjem zostal nezmenený, pretože nedošlo k zníženiu jeho pracovného úväzku a jeho pracovný čas po prevzatí dieťaťa do osobnej starostlivosti zostal nezmenený. Je potrebné konštatovať, že nedošlo k žiadnym úľavám na pracovnej činnosti sťažovateľa, ktoré by mu poskytovali ďalšie časové úseky, v ktorých by sa mohol osobne starať o prevzaté dieťa, naopak, pracovný čas bol aj po prevzatí dieťaťa plánovaný tak ako doteraz, a to na plný pracovný úväzok.

29. Sťažovateľ tvrdil, že zo žiadneho zákonného ustanovenia nevyplýva povinnosť prerušenia výkonu práce, resp. ukončenia pracovného pomeru. Sťažovateľ tiež tvrdil, že povinnosť prerušenia pracovnej činnosti/zamestnania pre potreby priznania materského bola súčasťou právneho poriadku do 31.12.2010, avšak novelou bola táto podmienka vypustená. Poukázal tiež na princípy viazanosti právom v zmysle čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. K tomu kasačný súd uvádza nasledovné:

30. Základom interpretácie a aplikácie čl. 1 ods. 1 ústavy je zabezpečenie materiálneho, a nie formálneho právneho štátu. Základnou premisou materiálneho právneho štátu sa prezentuje všeobecná záväznosť práva pre všetkých. To znamená, že štátne orgány, orgány územnej samosprávy, právnické osoby s právomocou rozhodovania o právach a povinnostiach, ako aj každý jednotlivec musí konať tak, ako určuje právny poriadok.

31. Ústavný súd SR princíp materiálneho právneho štátu prezentoval v právnom názore: „V právnom štáte, v ktorom sú ako neoddeliteľné súčasťou okrem iných stelesnené princípy, ako sú právna istota a spravodlivosť (princíp materiálneho právneho štátu), čo možno spoľahlivo vyvodiť z čl. 1 ústavy, sa osobitný dôraz kladie na ochranu tých práv, ktoré sú predmetom jej úpravy. Povinnosťou všetkých štátnych orgánov je zabezpečiť reálnu možnosť ich uplatnenia tými subjektmi, ktorým boli priznané.“ (ÚS 17/1999, nález z 22.09.1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1999, s. 365; zhodne I. ÚS 44/1999, nález z 13.10.1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1999, s. 382, I. ÚS 10/98, I. ÚS 54/02 nález z 13.11.2002, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 2002 - II. polrok, s. 750, nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 22/06). Judikatúra ústavného súdu tiež kladie dôraz, že v súlade s čl. 1 ods. 1 ústavy s uplatňovaním princípu právnej istoty v právnom štáte sa spája požiadavka všeobecnosti, platnosti, trvácnosti, stability, racionálnosti a spravodlivého obsahu právnych noriem; medzi ústavné princípy vlastné právnomu štátu patrí aj zákaz svojvôle v činnosti štátnych

orgánov, ako aj zásada primeranosti, resp. proporcionality (PL. ÚS 1/04).

32. Z článku 152 ods. 4 ústavy vyplýva, že výklad a uplatňovanie všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou. Pozitivistický právny prístup k aplikácii zákonov je preto v činnosti štátnych orgánov modifikovaný ústavne konformným výkladom, ktorý v závislosti od ústavou chránených hodnôt pôsobí reštriktívne alebo extenzívne na dikciu zákonných pojmov. Obsah zákonnej právnej normy nemôže byť interpretovaný izolovane, mimo zmyslu a účelu zákona, cieľa právnej regulácie, ktorý zákon sleduje. Požiadavka na ústavne konformnú aplikáciu a výklad zákona je podmienkou zákonnosti rozhodnutia ako individuálneho správneho aktu.

33. Sťažovateľ vykladá obsah ust. § 49 ods. 1 cit. zákona bez nadväznosti na ostatné ustanovenia zákona o sociálnom poistení a na zákonom sledovaný cieľ. Správne orgány aplikujúce túto normu musia vychádzať z gramatického a teleologického výkladu tejto právnej normy tak, aby bola vykladaná v súlade s jej gramatickým obsahom a v súlade s cieľmi a účelmi zákona o sociálnom poistení. Ak z hypotézy právnej normy § 49 ods. 1 vyplýva podmienka, že o dieťa sa musí starať poistenc, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, z uvedeného priamo vyplýva, že sa o dieťa nemôže starať iná fyzická alebo právnická osoba. V spojení s § 2 písm. a/ tohto zákona potom musí tento poistenc v dôsledku tohto prevzatia mať aj stratu alebo zníženie príjmu zo zárobkovej činnosti. Iná osoba, napr. matka dieťaťa alebo jeho stará matka, sú z tejto starostlivosti vylúčené. Výklad, ktorý zaujal sťažovateľ v kasačnej sťažnosti, naopak, rozširuje neprimeraným spôsobom hypotézu tejto právnej normy, keď pripúšťa, že by touto osobou mohli byť aj iné fyzické osoby. Pokiaľ toto zákonné ustanovenie tieto osoby priamo v hypotéze právnej normy nestanovuje, potom tieto osoby nie sú osoby, ktoré by mohli vykonávať starostlivosť o dieťa s dôsledkom priznania materského poistencovi uvedenému v § 49 ods. 1. Osobná starostlivosť poistenca je zdôraznená slovným spojením „ktorý sa o toto dieťa stará“. Pokiaľ by zákonodarca mal v úmysle vyjadriť, že jeho osobná starostlivosť nie je potrebná, potom by túto podmienku v hypotéze tejto právnej normy neuvádzal. Potom nie je potrebné ako explicitnú podmienku priznania materského stanovovať napr. povinnosť prerušenia výkonu práce, resp. ukončenia pracovného pomeru, pretože všetky konkrétne okolnosti rozhodujúce pre zistenie osobnej starostlivosti o dieťa sa preverujú v konkrétnom správnom konaní, pričom sa môže jednať o rozličné životné situácie.

34. Kasačný súd na podporu vyššie uvedeného výkladu účelu dávky poukazuje aj na znenie bodu 19 Preambuly Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20.06.2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ, v ktorom sa uvádza: „V záujme podpory rovnomerného rozdelenia opatrovateľských povinností medzi ženami a mužmi a možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi už v rannom veku detí, by sa malo zaviesť právo na otcovskú dovolenku pre otcov alebo pre rovnocenných druhých rodičov, ak sú uznaní vo vnútroštátnom práve a v rozsahu, v akom sú v ňom uznaní. Takáto otcovská dovolenka by sa mala čerpať v čase okolo narodenia dieťaťa a mala by byť jasne spojená s narodením na účely poskytovania starostlivosti.“

35. Je teda zrejmé, že účelom nie je podpora otcov v poberaní materského ako peňaznej dávky, ale v tom, aby sa vo vyváženej miere osobne podieľali na rodinných povinnostiach a teda aj na starostlivosti o dieťa, čo je v priamom rozpore s výkladom, ktorý prezentuje sťažovateľ. Pokiaľ otec dieťaťa nezabezpečuje starostlivosť o dieťa, o ktoré sa stará naďalej matka alebo stará matka, nie je zabezpečená možnosť matky vrátiť sa do pracovného procesu, čo je zmyslom podpory otcov v čerpaní rodičovských dovolení a materských dávok. Nedochádza k rovnomernému rozdeleniu povinností súvisiacich so starostlivosťou o dieťa a ani k možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi.

36. K tejto námietke kasačný súd ďalej uvádza, že je nesprávne konštatovanie žalobcu, že povinnosť prerušenia pracovnej činnosti pre priznanie materského bola súčasťou právneho poriadku do 31.12.2010. Ustanovenie § 49 ods. 1, ktoré zakotvuje nároky iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, upravuje podmienku starostlivosti o dieťa zo strany tohto poistenca od účinnosti zákona o sociálnom zabezpečení, t. j. od 01.01.2004 v nezmenenej podobe až do dňa právoplatnosti rozhodnutia

žalovanej. V tomto ustanovení sa povinnosť prerušenia pracovnej činnosti pre priznanie materského nikdy nevyžadovala. Ako bolo však vyššie uvedené, taká explicitná podmienka tohto ustanovenia však nie je ani potrebná vzhľadom na dikciu prvej vety § 49 ods. 1, v ktorej sa uvádza podmienka starostlivosti o dieťa zo strany iného poistenca, ktorý ho do starostlivosti prevzal.

37. Pokiaľ sťažovateľ argumentuje tým, že ani ust. § 48 u matky dieťaťa nevyžaduje osobnú starostlivosť, kasačný súd sa s touto argumentáciou nestotožnil. Princíp osobnej starostlivosti o dieťa musí byť zachovaný u oboch poistencov, teda nielen u iného poistenca, ktorý prevezme dieťa do starostlivosti, ale aj u matky dieťaťa. Uvedené vyplýva priamo z dikcie § 48 ods. 1, podľa ktorého sa poistenkyňa musí o dieťa starať.

38. Sťažovateľ ďalej poukazoval na to, že existuje iný účel poskytovania materského inému poistencovi pri dobrovoľnom platení nemocenského, ktorým je právo uplatniť si nárok na dávku, na rozdiel od matky dieťaťa, ktorá musí opustiť prácu za účelom pôrodu, kým iná osoba môže popri starostlivosti o dieťa vykonávať aj pracovnú činnosť. Na tomto mieste musí kasačný súd uviesť, že žalobca tvrdenie o rozdielnom účele priznávania materského nepodporuje objektívnymi skutočnosťami, ale len svojím právnym názorom, ktorým sa snaží obhájiť rozdielny cieľ poskytovania materského pri matke dieťaťa a inom poistencovi. Ustanovenie § 2 písm. a/ zákona však nerozlišuje medzi účelom priznávania dávky pri dobrovoľnom nemocenskom poistení a povinnom nemocenskom poistení. V každom z týchto poistení ide o poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku materstva. Ani účelom poistenia pri dobrovoľne nemocensky poistenej osobe nie je len výplata dávky bez ďalšieho, ale výplata dávky pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti, v danom prípade v dôsledku prevzatia dieťaťa do starostlivosti. Inak by sa dobrovoľné nemocenské poistenie mohlo považovať za určitú zárobkovú činnosť chápanú tak, že za zaplatené poistné dobrovoľne nemocensky poistená osoba bez ďalšieho dostane určitý zisk v podobe nemocenskej dávky. Uvedené zrejme nebolo cieľom zákonodarcu.

39. Na tomto mieste je tiež potrebné konštatovať, že kasačnému súdu sa javí ako účelové konanie sťažovateľa, ktorý, hoci je sociálne zabezpečený podľa zákona č. 328/2002 Z.z. ako príslušník HaZZ v Poprade, sa dobrovoľne nemocensky poistil od 04.09.2018 s tým, že dobrovoľné nemocenské poistenie mu zaniklo 31.05.2019 nezaplatením ďalšieho poistného. Jeho žiadosť o priznanie materského tak nasledovala 273 dní od začiatku poistenia, čo je takmer presne nevyhnutne potrebný počet dní na priznanie tejto dávky (minimálny počet dní je 270). Sťažovateľ platil poistné z takého vymeriavacieho základu (1 901 €), aby dosiahol maximálnu výšku materského a tento vymeriavací základ nemocenského poistenia po uplynutí rozhodujúceho obdobia pre priznanie dávky znížil na 477,- €.

40. Sťažovateľ ďalej namietal výklad pojmov rodičovský príspevok a materské. Kasačný súd sa v celom rozsahu stotožnil s právnym posúdením tejto otázky zo strany správneho súdu, na ktoré poukazuje. Dodáva, že je potrebné rozlišovať medzi termínom „riadna starostlivosť“ v zmysle zákona č. 571/2009 Z.z. a „starostlivosť“ v zmysle zákona o sociálnom poistení. Táto diferenciácia je odôvodnená rozdielnym charakterom jednotlivých príspevkov - rodičovský príspevok nie je nemocenská dávka, ale štátna sociálna dávka a účel tejto dávky sa odlišuje od materského, najmä v zmysle § 2 písm. a/ zákona o sociálnom poistení. Pojem „riadna starostlivosť“ podľa zákona o rodičovskom príspevku umožňuje poskytovanie starostlivosti o dieťa aj pomocou inej fyzickej či právnickej osoby, čo zodpovedá účelu rodičovského príspevku, ktorým je finančne kompenzovať výdavky rodiča vynakladané na riadnu starostlivosť o dieťa, ktorá môže byť zabezpečená aj inou osobou, avšak nezodpovedá vyššie vymedzenému účelu dávky materské, na ktorú má nárok len konkrétna osoba, ktorá samotnú starostlivosť vykonáva a ktorá má z tohto dôvodu stratený alebo znížený príjem zo zárobkovej činnosti, pričom materské takto stratený alebo znížený príjem nahrádza. Preto je potrebné trvať na tom, že starostlivosť podľa zákona o sociálnom poistení bude vykonávať tá konkrétna osoba, ktorej sa dávka materskej vypláca.

41. Argument sťažovateľa, že materské alebo rodičovský príspevok, ktoré nesmie poberať matka, má nahradiť poskytnutie materského otcovi, a práve preto je potrebné použiť pojem „riadna starostlivosť“

zo zákona o rodičovskom príspevku, nie je dôvodná. Materské poskytované inému poistencovi nenahrádza materské matky ani jej rodičovský príspevok; ide o samostatnú dávku nemocenského poistenia, ktorá kompenzuje inému poistencovi stratu alebo zníženie jeho príjmu. Okrem toho, práve z podmienky uvedenej v § 49 ods. 2 písm. d/ citovaného zákona, že matka dieťaťa nesmie poberať materské na to isté dieťa alebo rodičovský príspevok, vyplýva skutočnosť, že o dieťa sa matka nemôže starať. Ak by matka poberala materské, musela by sa o dieťa osobne starať; ak by poberala rodičovský príspevok, starala by sa o dieťa osobne alebo prostredníctvom tretej osoby. Podmienka, že matka nesmie poberať materské alebo rodičovský príspevok práve podporuje právny názor správneho súdu a žalovanej o tom, že či už matka alebo tretia osoba nemôže vykonávať osobnú starostlivosť o dieťa, ak ho do starostlivosti prevzal iný poistenec - otec dieťaťa.

42. Poslednou sťažnostnou námietkou bolo v zmysle § 440 ods. 1 písm. h/ SSP, že sa správny súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe kasačného súdu. Sťažovateľ pritom uviedol, že v rámci správnych konaní v identických veciach sa nároky na materské posudzujú rôzne. V tomto prípade však námietka nesmeruje k odklonu súdu od ustálenej rozhodovacej praxe kasačného súdu, ale o prax správnych orgánov, čím nie je naplnený tento kasačný dôvod. Pokiaľ sťažovateľ poukázal na rozsudok Krajského súdu v Prešove, sp.zn. 8Sa/6/2019 a Krajského súdu v Trnave sp.zn. 44Sa/5/2019, tieto rozsudky nie sú súčasťou ustálenej judikatúry zverejňovanej v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu SR a rozhodnutí súdov SR.

43. K rozdielnej aplikačnej praxi správnych orgánov pri priznávaní materského iným poistencom - otcom, kasačný súd dodáva, že pokiaľ došlo po novelizácii zákona o sociálnom poistení zákonom č. 543/2010 Z.z. k priznávaní materského bez toho, aby sa skúmalo, či poistenec skutočne sám zabezpečuje starostlivosť o dieťa, a postačovalo splnenie len formálneho prevzatia dieťaťa do starostlivosti na základe dohody s matkou dieťaťa, táto aplikačná prax nezodpovedala zneniu relevantných zákonných ustanovení o priznávaní materského ako nemocenskej dávky podľa zákona o sociálnom poistení. Ak následná aplikačná prax správnych orgánov odstránila toto pochybenie a náležite objasňuje aj starostlivosť o dieťa zo strany poistenca osobitne v každom individuálnom prípade, uvedený postup nemôže byť v rozpore so zákonom a ani v rozpore so zásadou legitímneho očakávania účastníka takéhoto právneho vzťahu. Kasačnému súdu neprináleží komentovať skôr vydané rozhodnutia žalovanej v právnych veciach iných účastníkov konania. Poukazuje však na to, že nemožno vylúčiť, že sa správny orgán odkloní od existujúcej rozhodovacej praxe a v nových rozhodnutiach zaujme opačný právny názor, ako zaujal v rozhodnutiach v obdobných právnych veciach predchádzajúcich rozhodnutiach. Tento odklon súvisí s vyvíjajúcimi sa právnymi názormi aj na strane správnych orgánov, ktoré nie sú strnulé. Pokiaľ správny orgán v nových rozhodnutiach náležitým spôsobom odôvodní zmenu tohto právneho názoru, takéto rozhodnutie je v súlade s princípmi právneho štátu, najmä so zásadou právnej istoty a rovnosti účastníkov konania.

44. V danom prípade kasačný súd má za to, že žalovaná dostatočným spôsobom odôvodnila svoje rozhodnutie, keď individuálne uviedla, prečo v prípade sťažovateľa nedošlo k splneniu podmienky osobnej starostlivosti o maloleté dieťa.

45. Vzhľadom na to, že kasačný súd vyhodnotil sťažnostné body ako nedôvodné a sám nezistil dôvod, pre ktorý by bolo potrebné zrušiť rozsudok správneho súdu, kasačnú sťažnosť podľa § 461 SSP ako nedôvodnú zamietol.

46. O náhrade trov kasačného konania bolo rozhodnuté podľa § 467 ods. 1 SSP v spojení s § 167 ods. 1 a § 168 SSP a contrario. Sťažovateľ (žalobca) v kasačnom konaní úspešný nebol, preto mu právo na náhradu trov nepatrí. Žalovanej patrí právo na náhradu trov kasačného konania ako úspešnému účastníkovi, avšak vzhľadom na neexistenciu podmienok stanovených v § 168 SSP jej kasačný súd náhradu trov kasačného konania nepriznal.

47. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku opravný prostriedok n i e j e prípustný.